

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN STUDIES

ULUSLARARASI İNSAN ÇALIŞMALARI DERGİSİ

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 2 Sayı/ISSUE 4 Yıl/YEAR: 2019

Gönderim: 15-05-2019 – Kabul: 02-12-2019

A Research on the Translations of Talat
Sait Halman's Yunus Emre Poems

Talât Sait Halman'ın Yunus
Emre Şiirlerinin İngilizce
Çevirileri Üzerine Bir İnceleme

Rabia AKSOY ARIKAN¹
Nezir TEMUR²

Abstract

In this research, it is examined how much the translation work called us Yunus Emre Selected Poems made by Talât Sait Halman reflects Yunus's understanding in the target language and the translation strategies applied in the work. The main purpose of the reserach is to find the answer to the question of Yunus Emre's idea and understanding in the translation of Talât Sait Halman. In addition, it is aimed to reconsider Yunus, which expresses the most needed human understandings centuries ago in today's world with his poems, to examine the extent to which the tasawwuf understanding translated into the target language is expressed and to create a unique tasawwuf terminology.

KeyWords: *Translation Criticism, Translation and Culture, Tasawwuf, Yunus Emre, Research*

Öz

Bu çalışmada Talât Sait Halman tarafından yapılan “Yunus Emre Selected Poems” adlı çeviri eserin hedef dilde Yunus’un anlayışını ne kadar yansıttığı ve eserde uygulanan çeviri stratejilerinin neler olduğu incelenmiştir. Çalışmanın asıl amacı ise Talât Sait Halman’ın çevirisinde Yunus Emre’nin fikri ve anlayışı, hedef dilde karşılığını bulabilirdi mi sorusunun cevabını bulmaktır. Ayrıca günümüz dünyasında en çok ihtiyaç duyulan insani anlayışları yüzyıllar önce ifade eden Yunus’u şiirleri ile tekrar ele almak, hedef dile çevrilen tasavvufî anlayışın ne ölçüde dile getirildiğini incelemek ve özgün bir tasavvuf terminolojisi oluşturmak amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Çeviri Eleştirisi, Çeviri ve Kültür, Tasavvuf, Yunus Emre, İnceleme*

¹ Rabia Aksoy Arıkan, Öğretim Görevlisi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Yabancı Diller Bölümü, rarikan18@gmail.com, Orcid: 0000-0002-9074-7428

² Temur Nezir, Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, ntemur@gazi.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8052-1927

Giriş

Talât Sait Halman, Princeton ve New York Üniversitelerinde Türk Dili ve Edebiyatı Profesörlüğü yapmış, Amerikan sanat ve edebiyat dergilerinde günümüz Türk şairleri üzerine tanıtımlar ve değerlendirmelerde bulunmuştur. Türkiye'nin ilk kültür Bakanı olup özellikle yaptığı kültür çevirileri ile tanınmış bir kültür ve edebiyat bilimcidir. Yunus Emre, Mevlana, Kanuni Sultan Süleyman, Fazıl Hüsni Dağlarca, Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, İlhan Berk, Kemal Özer ve Sait Faik Abasıyanık'tan İngilizceye çevirdiği şiir ve hikâye kitapları ABD'de yayımlanmış, Shakespeare, Faulkner, Langston Huges ve Wallace Stevens'tan da Türkçeye çeviriler yapmıştır. Uluslararası Şiir Komitesi ve Amerikan Şiir Akademisi üyesidir. Halman bu kimliğiyle bizim kültürel metinlerimizi Batı'ya; Batı'nın bilinen kültürel metinlerini ise bize taşıyarak kültürlerarası iletişim ve etkileşime kültürel metinleri araç kılarak önemli katkılar sağlamıştır. Çalışmada Yunus Emre Divanı'ndan bu anlayış çerçevesinde seçilerek İngilizceye çevirilen bazı şiirler farklı bakış açılarıyla incelenerek değerlendirmelerde bulunulacaktır.

1. Çeviri ve Kültür

Edward Said'in "*Oryantalizm*" (Şarkiyatçılık) adlı eseri, kültüre yeni bakışın gelişmesinde temel bir rol oynar. Said'in oryantalizmi, sömürgeciliğin metinsel ve söylemsel üretimi alanında yüzyıllardır Doğu ve Batı üzerine sürdürülen zıtlıkları, metinlerin işlevleriyle ortaya çıkarır. Bu yaklaşım Batı'yı başkasının gözünden yapılanmaya götüren bir bakış açısidir ve sonuçları oldukça önemlidir. Çünkü gelenekler ve kültürler bir tür yapılar olarak sömürgeci kültür hareketinin bulunduğu yerlerde ve bu sömürgeci etkileşimin ekonomik ve politik bağlamında ele alınmaktadır. Böylece kültür kökeniyle ilgili iddianın varlığını sürdüremeyeceği açıktır. Kültür, jeopolitik ve etnik kodların sınırlarını aşarak gelişir; kültür, bir toplumun üyeleri tarafından yaratılır ve zaman içerisinde coğrafî, etnik, dilsel, siyasal, dinsel, ulusal sınırları aşar. Kültür, her zaman jeopolitik ve ulusal sınırların ardında devamlı şekilde yeniden oluşturulan bir sistemde ve nesilden nesile devamlı bir aktarım olayıdır. (Arı, 2016, s.36)

Homi Bhabha'nın yaklaşımında ise kültür; göç aracılığıyla karşılaşma durağı olan, sürekli olarak uyumsuzluğun, kırılmaların ve farklılıkların ortaya çıktığı bir ana düşünce formudur. Bhabha bu düşünceler sonucunda göç kültürleri için tanım olarak kullanılan "hibrit" (kültürlerin karışımı) özelliklerini ifade ederken tüm kültürlerin esasında hibrit olduğunu şu açıklamasıyla dile getirir: *Eğer kültürel çeviri eylemi orijinal kültürün esasını reddediyorsa, o zaman tüm kültürlerin formlarının hibritleşme sürecine girdiğini görebiliriz.* Etnik veya diğer pozisyonları saptamak yerine, kültürlerin kesişme noktasında bireysel farklılıkları oluşturan, farklı etnik, sınıf ve cinsiyete özgü kimliklerin veya belirlenimlerin farklılığını ve sınırlarının aşılması düşüncesini açığa çıkarır. Kültür artık, geleneklerin ve kimliklerin kendi devamına devam eden, onu sağlayan bir etki değil, anlamlandırma süreçlerinin birlikte akışı aracılığıyla tanımlanan, daha çok sembollerin ve anlamların derinliği arasında bir etkidir. Metinlerle ilgili yüzeysel, genel bir yorum ya da karşılaştırma yaparak onların kültürel özelliklerini, sembolik değerlerini anlamak oldukça zordur. Bir metnin derin ve anlamsal bir çözümlemesi için, metnin derinlerinde yatan kültürel semboller araştırılarak ortaya çıkarılması ve eleştirilmesi gerekmektedir. (Arı, 2016, s.21)

Son yıllardaki kültür ve çeviri arasındaki ilişkiye değinen Bachmann-Medick, kültürlerin birbirleriyle örtüşükleri alanı tanımlayarak, kültürün özellikle çeviri olduğunu ifade eder. Kùltürler içinde kesişme, örtüşmenin gerçekleştiği, çevirinin de içine nüfuz ettiği ve kendisi aracılığıyla kendine yer bulduğu, farklı bir söylemle çevirinin gerçekleştiği yerdir. Kùltürlerin kesişme noktaları çeviri alanıdır. Kùltürün bütün sahası bir anlamda çevirinin sahasıdır, çünkü kùltürler birbirleriyle tüm alanlarda etkileşirler. Bachmann-Medick'in kùltür kuramı, Luhmann'ın sistem kuramına uygun bir kuramsal bakıştır. Luhmann'ın sosyal sistem kuramında bir kùltürün alt sistemleri, kùltürel etkileşim olarak diğer kùltürlerin alt sistemleriyle devamlı etkileşim hâlinindedirler. Kùltürlerarası her bir etkileşim çeviri aracılığıyla gerçekleştiği için, çevirinin tüm alt alanlarla kaçınılmaz bir ilişkisi söz konusudur. Bu şekilde, çeviri üzerinden kùltürler, devamlı olarak etkileşim ve değişim hareketi içinde yaşarlar. Çevirinin sahası, tüm kùltürün sahasıdır ve bu anlamda Bhabha'nın görüşüne uygun olarak, kùltürün her alanı ve dolayısıyla özellikle de kendisi çeviridir. (Arı, 2016, s.29)

Çevirmenler tarafsız olmaya çalıştıklarında dahi kullanılan dil tarafsız değildir. Çevirmenler ister yerelleştirme ister yabancılaştırma stratejisini kullansınlar, başka bir dile aktardıkları metni ister doğru ister yanlış anlasınlar, çeviri faaliyeti zorunlu olarak hem bağlamdan koparma hem de yeniden bağlamsallaştırma gerektirir. Çeviride daima bir şeyler kaybolur. Fakat kaybolan şeyin yakından incelenmesi kùltürler arasındaki farkları tespit etmenin en etkili yollarından biridir. Bu nedenle çeviri incelemesi kùltür tarihi uygulamalarının merkezindedir veya öyle olmak zorundadır. (Smith,2001, s.39)

Nitekim çeviri ve kùltür birbirini tamamlayan bir olgudur. Çeviri eserin yapıldığı kùltürden bağımsız bir anlayış düşünülemez; dil yaşayan bir dünyanın dışı vurumudur. Ruhsuz, bağımsız bir çeviri ise deneysel bir veriden başka bir şey değildir. Çeviri içinde yaşadığı kùltürle beslenir, hayat bulur. Bu şekilde sürekli gelişir, yenilenir, ilerler ve olgunluğa erişir. İnsanların farklılıkları, kùltürlerin etkileşimi ve kaynaşmasıyla harmanlanır, doruk noktasına ulaşır. Kùltür, toplumların maddi dünyasının manevi dünyalarıyla bir araya gelmesidir. Dolayısıyla ne kùltürsüz bir çeviri ne de çevirisiz bir kùltür düşünülebilir.

2. Çeviri Eleştirisi

Bir çeviri ürünü tüm yönleriyle ele alarak incelemek ve değerlendirmektir. Genel anlamda tanımı ise bir sanat eserini her yönüyle irdelemek, açıklamak, doğru anlaşılmasını sağlamak ve değerlendirmek üzere belirlenen yazı türüdür. (Yalçın, 2015, s.81)

Çeviri eleştirisinde amaç, eserlerin olumlu ve olumsuz yanlarını, yazarın dilsel, sanatsal ve zihinsel özelliklerini ve bunların dış dünya ile ilişkilerini betimleyici bir yöntemle değerlendirmektir. Günümüzde ise ulaşılmak istenen çevirinin, hem eserin hem de sürecin, dizgesel-betimleyici bir incelemesini yapmak ve bunu yaparken nesnel yargılardan yararlanmaktır. Belirli bir dil ve kùltürde ya da edebî veya akademik bir çevre içinde çeviri eleştirisine olan yaklaşım, aynı zamanda çeviriye nasıl yaklaşıldığının, çeviri ortamının bir yansıması olabilir. Örneğin bazı ortamlarda eleştiri edebiyatçılar ve dilbilimciler tarafından yapılırken, bazı ortamlarda çevirmenler birbirlerini öznel yargılarla değerlendirebilirler. (Aksoy, 2002, s.165) Çeviri eleştirisi, çeviri eğitiminin amaçladığı gibi, bitmiş bir ürün olarak, çevirmenlerin yaptığı işleri değerlendirmek ve aynı şekilde çeviri yetisini

geliştirecek ölçütler geliştirmek için neler yapılabileceği sorusunun cevabını bulmaya çalışır. (Tosun, 2013, s.166)

Sonuç olarak çalışmalarda hedeflenen yanlış çözümlenmesi ve hata arayışı değil, kaynak eserin korunumu ve yarattığı etkiye göre çevirmeni kendi kültürü, edebî geleneği ve beğenisi çerçevesinde yönlendiren unsurların karşılaştırmalı ve düzenli bir çevirisiyle ortaya çıkarılmasıdır. Gideon Toury'nin de dediği gibi “gerçek eşdeğerliğin” yani “yeterli çevirinin” sağlanıp sağlanmadığını incelemek için kaynak metin ile çeviri metnin karşılaştırmasının en uygun şekilde yapılmasıdır.

3. Şiir Çevirisi

Şiir Çevirisi, diğer edebî türlerin çevirisine göre daha dikkatli olunması gereken karmaşık yapılar ve şiir dilinden oluşmaktadır. Bunların en önemlileri şiirde anlamın içerik olduğu kadar biçimle de oluşturulması ve en az içerik kadar hatta bazen daha da öncelikli olmasıdır. Şiiri diğer edebî türlerden farklı yapan ve bu nedenle çeviri açısından özgün stratejiler geliştirilmesini gerektiren durumlar şunlardır:

- Biçim ve içeriğin birbirinden ayrılmaz oluşu,
- Şiirin son derece yoğun ve “öz” dil kullanımı, yani az sözcükle çok şey aktarılma çabası,
- Kullanılan dilin düz yan anlamlara değil, imgesel ve çağrışımsal anlamlara dayalı olması ve bu nedenle sayısız yoruma olanak sağlaması,
- Şiirin kendine özgü bir ritmi olmasıdır. Bu ritim klasik şiirde ölçü ve uyak ile yaratılırken çağdaş şiirde her metne özgün bir müzikal sesin yakalanması ile mümkün olabilmektedir.

Maddelerle özetlendiği gibi şiir dili çevirisinde şiirin doğası gereği şiire özgü dil, form ve yapılar bulunduğu için farklı ve özenli çeviri çalışması gerekmektedir.

Kaynak metinde şiir olarak yazılan bir metni hedef dile de şiir olarak aktarabilmek için şiiri şiir yapan bütün bu özelliklerin dikkate alınması gerekmektedir. Nitekim ulaşılmak istenen asıl amaç hedef dilde şiir olarak kabul edilecek bir çeviri üretmektir. Bu nedenle diğer türlere göre çok daha fazla uzmanlık ve özel şairlik yeteneği gerektiren bir alan olarak görülmüştür. Şiiri ancak şairlerin çevirebileceği yani şiir çevirisini olması gerektiği gibi yapan çevirmenin esasında bir şair olduğu Türkiye’de de edebiyat çevrelerinde kabul edilen bir görüştür. (Gürçağlar, 2014, s.44-45)

Wills Barnstone, “Şiir Çevirisinde Tercihler” adlı makalesinde, şiir çevirisi için şu yedi ölçütü belirlemiştir:

1. Özgün metne saygı: Çevirmen ne sözcüğü sözcüğüne çevirmeli, ne de haksızlık yapmalı, ilk yazanın hizmetinde kalarak şairin niteliklerine yönelmelidir. Örneğin uyak, ölçü, sözcüksel ton, dizem gibi sessel özellikler göz önüne alınmalı, uyaklı eski şiirler uyaksız koşuğa çevrilmemeli, uyağın şiire verdiği müziksellik yitirilmemelidir.
2. Sözcüksel ton açısından, örneğin XIX. yüzyıl şiiri, XIX. yüzyıl diline çevrilmemeli, amaç, hedef dilde doğallığı ve okunabilirliği sağlamak olmalıdır.
3. Kaynak şiiri okuma-çözümleme-anlama faaliyeti sorumlu bir danışman aracılığı ile yapılabilir.
4. Öykünme ve açıklamalardan olabildiğince kaçınılmalıdır; bilgisizlik nedeniyle yapılan hatalar kabul edilemez.

5. Şiire şiirselliğini veren notalar hedef dilde bulunmayıp, doğru yorumlanarak yeniden oluşturulmalıdır.
6. Çevrilemez metinler insanı özgürlüğe ve oluşuma teşvik eder. Yeniden oluşturma süreci bilinçli bir şekilde gerçekleşmelidir.
7. Şiir çevirmeni, tüm yeteneklerini, bir başka yaratıcının yapıtını başka bir dilde ortaya çıkarmak için kullanması gerektiğini unutmamalıdır. (Aksoy, 2002, s.135)

Andrew Lefevere'e göre ise ideal şiir çevirisi, sadakat-özgürlük karşıtlığı olmadan, ancak kaynak metne bir bütün olarak bağlı kalma ilkesini dikkate alarak ayrıntıları özgür bir biçimde ele alıp birleştiren bir çeviridir. Diğer yandan, Anton Popoviç'e göre şiirde çevrilebilirlik, kaynak metindeki dil öğelerinin çeviride anlatım açısından olduğu ölçüde yapısal, yazınsal ya da işlevsel ve anlamsal açıdan yerine koyulabilme olanağıdır. Deyiş kaydırması kavramı şiir çevirisinde önem kazanır, çünkü çevirmen, kaynak metnin anlamsal çekiciliğini ve kurallarını, kaynak metni çeviriden ayıran dizgeler arasındaki, iki dil arasındaki ve konuyu sunum biçimleri arasındaki tüm farklılıklara rağmen koruma amacındadır. Dolayısıyla çevirmen özgün bir eser yaratma, bağımsız davranma özgürlüğüne, kaynak metin bağlamında ve onu yaşayan ve okunan bir eser olarak üretmek koşuluyla sahiptir. Böylece çevirmen içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel ortamda uygun karşılıklar bulma çabasına girişir. (Aksoy, 2002, s.137)

Çeviri açısından incelendiğinde ise, şiirde yöresel ağızların kullanımı, öykü roman gibi diğer edebî türler için de geçerli olan yöresel ağızların hedef dile nasıl aktarıldığı sorunu ortaya çıkarmaktadır. Şiire kültürel artalana özgü öğelerin büyük bir sıklıkla yansımaları, bu öğelerin hedef dilin kültüründe bulunmaması, hedef dil okuyucusuna yabancı olması ya da bu okurca farklı algılanması nedeniyle önemli bir çeviri sorunu oluşturmaktadır. Tüm edebî türlerin çevirisinde çeşitli zorluklara neden olmaktadır. Şiir çevirisi için çok daha büyük çeviri sorunlarının kaynağı olan kültürel artalan konusunda Gertrude Durusoy, yeni olan boyutun kültür çevresi olduğunu, ancak ozanı anlayabilmek için yaşadığı kültürel ortamı tanımak gerektiğini, şiirde yapılan atıflar, ortaya çıkan kelime oyunları ve çağrışımların ancak bu çerçevede tam algılanabilir ve aktarılabilir olduğunu ifade etmektedir. (Toklu, 2003, s.96)

Kısacası, edebî çeviri türlerinden olan şiir çevirileri farklı bir özen gerektirmektedir. Şiirin kendine özgü özellikleri olan uyak, redif gibi ölçülerin çevirmen tarafından olabildiğince uyarlanması gerekmektedir. Eğer şiir bu şekilde çevrilmez ise özgünlüğünden ayrılır, anlamını kaybeder.

4. Yunus Emre'nin Tasavvuf Anlayışı

Yunus Emre'nin tasavvufî anlayışı incelendiğinde tasavvufun temel şartlarından olan "birlik" dünyasına geçmeyi başarmış ve burada "benlikten geçme" veya "benlik genişlemesi, güçlenmesi" olarak adlandırılabilen durumu çok iyi ifade ettiği görülmektedir. İkilikten birlik evrenine geçip orada *canlar canı* ile birleşen, varlık ve benlik davalarından vazgeçip Allah'ın sevgi gücünün tadına varan Yunus, Mevlâna, Mansur gibi mutasavvıflar için diğer dünyada da nefis peşinde koşmanın, cennet ve cehennem düşüncelerinde olmanın bir anlamı yoktur. Allah'ın kudret denizi içinde bir damla gibi kaybolduktan sonra, Cehennem' den korkmama veya Cennet'i istememe gibi durumların anlayışla

karşılanması gerekir. Yoksa bu büyük velilerin Allah'ın dininden çıkmak, ona karşı gelmek gibi bir amaçları olamayacağı son derece açıktır. Bu dünyada insanların iyi, doğru ve güzel davranmaları için ahiret hayatından Cennet ve Cehennem olarak iki parça yansıtılmaktadır. Yunus, “*sâfilere ver sen onu, bana seni gerek seni*” demektedir. Âşşğın Allah katında bu derece kabulü ve ona sırlar dünyasının açılması, aşkını artırmakta, gizli sırlar açılmakta, bakılan her yerde Hak görülmekte, Hak söylenmektedir. Allah, insanın gözünü bu şekilde açtıktan sonra kişi kendi özünün, benliğinin ve yüceliğinin farkına varmaktadır.

Bende baktım, bende gördüm, benim ile bir olanı
Sûretime can vereni, kimdurur ben bildim ahi.
İsteyüben bulmazam, ol benisem ya ben kanı
Seçemedüm andan ben, bir kezden ol oldum ahi.
Mansûr idüm ben ezelde, anın için geldim bunda
Yak külümü savur göğe, ben “ene'l Hak” oldum ahi.
Nitekim ben beni buldum, bu oldu ki Hakk'ı buldum
Korkum anı buluncadı, korkudan kurtuldum ahi.
Yunus kim öldürür seni, viren alur gine canı
Bu canlara hükm ideni, kim idüğün bildim ahi.
(*Millî Kültür Dergisi, Ocak 1991, s.76*)

Yunus'un tasavvufî anlayışına göre insan gönül sahibidir. Gönül bütün yüceliklerin kendisinde toplandığı yerdir. Gönül “nazargâh-ı ilahî” dir. Allah'ın baktığı, Onun imanının yuvalandığı yerdir. Onun için gönül temiz olmalı, Allah'tan başka şeylerin sevgisini oraya sokmamalıdır. Tasavvuf düşüncesi insanı alabildiğine yüceltmiş, hatta “insan-ı kâmil” (olgun insan) motifıyla onu kâinatın eksenini kabul etmiştir. Gerekli çalışmalarla, yaratılışındaki sivrilikleri yok edip, onların yerine iyi huyları koyarak, her insan olgun bir seviyeye yükselebilir (Demirci, 2017, s. 177).

Yunus Emre gönül Tanrı'nın evi kabul etmekte ve gönül yıkan kişinin her iki dünyada bedbaht olacağını ifade etmektedir: “*Sen sana ne sanursan ayrığa da onu san.*” Mısra'sı, Konfüçyüs'te: “*Sana yapılmasını istemediğini sen de başkasına yapma.*” özdeyişiyle, Hz. Muhammed'in dilinde de; “*Müslüman'ın hayırlısı başkasına yararlı olandır.*” hadisiyle karşılık bulmuştur. Kısacası Yunus'un öngördüğü tasavvufî, ahlâk, öncelikle herkesi Kur'an ve Hadis'e uymaya, şer'i esaslara en ince ayrıntısına kadar uymaya davet etmektedir. Yunus, Kur'an ve sünnetin öngördüğü ahlakî esaslara sıkı sıkıya bağlı kalma gerekliliğini eserlerinde uzun uzun anlatmaktadır. Yunus'un asıl işi sevgi iledir. İyi ahlâklı olmak, insanların birbirlerini sevmeleri, saymalarıyla mümkündür. Zaten kendisi de dünyaya uğraşmak, başkalarıyla savaşmak için değil, sevmek, sevilmek, gönül yapmak için gelmiştir (Yılmaz, 2011, s.114).

5. Yunus'un Dili ve Sanatı

Yunus'un eserlerinde o dönem Anadolu eserlerinde olduğu gibi arkaik özellikler içeren saf Anadolu Türkçesi özellikleri görülmektedir. Yunus'un eserleri vezin ve şekil bakımından da ayrıca incelemeye değerdir. Günümüze kadar yapılan araştırmalar onun sadece hece vezni kullanmış olarak kabul etse de Yunus hem aruz veznini hem de hece veznini kullanmıştır. Ancak ilahilerinin önemli

bir kısmını hece vezniyle yazmıştır. Hece veznini tercihinde en büyük etken, içinde yaşadığı halk kitlesine daha iyi ve anlaşılır bir şekilde hitap etme isteği olmuştur. Manzumelerini sanat kaygısıyla değil hatta sanat endişesinden uzak, sadece ilahi bir anlayışla ifade eden Yunus Emre, vezin konusunda olduğu gibi şekil konusunda da halkın zevkından uzaklaşmamış, halk ruhunun asırlardan beri biriktirdiği güzellik kaynaklarından faydalanmıştır (Köprülü, 2013, s. 411).

Yunus, şiirlerinde “Allah, cennet, cehennem, ışık, ilim, mest, şarap, günah, mücrim, tevazu, veli, evliya, vahdet, şirk, Azrail, hisab, tekebbür, gassal, ümit, fayda, pend” gibi kelimeleri kullanmakla birlikte bunların Türkçeleri olan “Tanrı ve Çalab, uçmak, tamu, sevi, bili, esrik, sücü, yazık, yazıklı ve eksikli, aşâğılık, eren, erenler, birlik, ikilik, can, alıcı, soru, ululanmak, yuyucu, umu, ası, öğüt” sözlerini de kullanır. Bu bakımdan Yunus, bir istihale şairidir, bir istihale devrini temsil eder. Ondan önce de, onun zamanında da, kuşkusuz bir halk edebiyatı vardı, fakat batı Oğuz lehçesiyle kurulmuş ve ustalarını yetiştirmiş bir divan edebiyatı oluşmamıştı. Yunus aruzlu şiirler de söylemişti. Fakat Yunus’un şiirlerinde hâkim olan unsur, halk unsurlarıydı ve daha çok tercih ettiği vezin, hece vezniydi (Gölpınarlı, 2015, s. 19).

Abdülbaki Gölpınarlı’ya göre Yunus’un dili XIII-XIV. yüzyıl Anadolu Türkçesinin bir örneği, o devrin bir dil hazinesidir. Dil özellikleri, Sultan Veled’in, Âşık Paşa’nın, XIII. yüzyılda yazılmış olan “Vurgazi Fütüvvet-namesi” nin dilinin aynıdır. Gölpınarlı bu düşüncesini şu örneklerle destekler:

- Dilbilgisi özellikleri ve kullanılan sözler, tamamıyla diline ait özellikler taşımaktadır. Örneğin; “nesne”, Sultan Veled’de olduğu gibi, nasıl,
- Yunus Dîvanını incelediğimizde; bugün “oldukça, geldikçe”, “olduğınca, geldüğince” şeklinde,
- “Görünce, olunca, gelince”, “göricek, olıcak, uyanıcak, gelicek” bazen de, zamana uygun olarak “göricez, olcagız” tarzında,
- “y”: “olam, görem, varam” gibi “olavuz, dimezüz, bulasız”,
- “m”, bazı “yem, vam”, bazı da “van, yanan” oluyor, “farıgvam, refıkvam, yokyam, benven, olvanan” gibi,
- “Kişisiniz, eşisiniz”, “kişisüz, işisüz” oluyor.
- “Olmamalı, kılmamalı” şeklinde kullanılan fiil, “olmaya, kıl-maya” şeklinde; aynı zamanda bu şekli, emri de ifade ediyor. “Ola, olmaya” gibi,
- “Olmalısınız, bulasınız” yerine “olasuz, bulasuz”; “deyin, deyiniz, eyleyin, yürüyün” yerine, “din, dinüz, eylen, yürün” kullanılmakta. Emirlerin sonuna “gil, gıl”: “Gelgil, kılğıl” gibi.
- Bugün “kendine, kendisine” şeklinde kullandığımız söz “kendüye, kendözine” şeklinde; “önceden, gelmeden, olmadan” şeklinde söylediğimiz sözler, “öndin, gelmedin, olmadın” şeklinde,
- Sıla ekinin üçüncü şahsı “kılası, göresi” birinci şahsı da “kılasım, göresim” şeklinde. “Bende yoksa âşıksak” gibi şart ekleri, “Yagımassa, âşıksavuz” şeklinde. “n” eki gelerek “çıkmanızın, ayılmamızın, korkayın, dimeyeyin, diyeyin, nideyin” gibi,

- “Seveliden, gelediden” yerine, “sevelden, geelden” kullanılıyor. “Buluncaydı, oluncaydı” şeklinde kullanılan hikâye fiili, “buluncadı, oluncadı” şeklinde. Bugün “sapmaksızın” şeklinde söylediğimiz söz “sapmasuz” şeklinde,
- Başka yerine “ayruk” ve “artuk” kullanılmakta. “deyip diyerek” şeklindeki “diyüben, oluban, diyübeni, olubanı” şeklinde, “olısaram, viriserem, gelisersin, bulısar...” olur,
- “Az-az, azar-azar” yerine “az-az, azın-azın” deniyor. Hatta “yaşın yaşın” şeklinde ahengi sağlamakta “i” ve “i”sı, “n” harfiyle bitmekte “Tomın, sözin, özin” gibi,
- “Dahi” sözü, “dahı” şeklinde ve hem “de, da”, hem “daha” yerine kullanılıyor ve bazen de “dakı” olur. “Andan” sözü, sonra yerine geliyor; “girü” sözü de öyle. “Bundan girü” gibi. “Bunlar”, daima “n” siz; “bular” gibi. “Vakitte” yerine “vaktin” denmekte. Fiillerin sonuna gelen “dürür, durur” tenkit ifade etmekte,
- Benzetme eki olan “gibi” yerine, bazı kere “leyin, layın” geliyor. “Bencileyin, sencileyin, kuşlayın, panbuklayın” gibi.
- “Rek, rak” eki “daha yeğ, daha iyi” yerine “yigrek, eyürek” gibi. Kimse bazı “kimesne” bazı “kimsene” olur ve bunda veznin de rolü vardır. (Gölpınarlı, 2010, 34-36)

Yunus, üslubuyla da gönül dilini en basit hâliyle halk diline uyarlayan tüm zamanların en etkili şahsiyetidir. Eserleri hâlen günümüzde okunabilmekte, onun hissiyatı şiirlerinde farklı kişiler ve dillerde ifade bulmaktadır. Dilsel ve bilgisel donanımına rağmen halka yakın olmak, anlaşılır olmayı tercih etmekle sadece kendi isteğini gerçekleştirmekle kalmamış dil ve kültürümüze de büyük katkı sağlamıştır.

Yunus Emre'nin sanatı millî bir anlayışı içeren klasik Türk sanatıdır. Yunus'un kişiliğinde ve kendine özgü üslubuyla bahsettiği konularda, saflık, samimiyet, basitlik ve anlaşılabilirlik; Yüce Yaradan'a seslenişlerinde aynı unsurlar hep vardır. Yunus'ta yapmacıklık ve gösteriş için bir şeyler yapmak gibi bir çaba yoktur, ruhunun yansıması bütün ilahilerinde hissedilir. Onun kendini ifade etme şekli o kadar doğaldır ki okuma yazma bilmeyen (ümmi) birisinin dile geldiği düşünülür; oysaki Yunus ümmi değildir hatta zamanının bütün ilim ve sistemlerini çok iyi bilmektedir (Tatçı, 2015, s.449, 450).

Arap ve Fars dillerini bilmesine ve yaşadığı dönemde en yaygın Farsça olmasına rağmen Yunus bu dillerde eserler yazmamış, şiirlerinde halkın kullandığı Türkçeyi benimsemiştir. O günün dilini kullanmış, akıcı ve canlı bir tarzda yazdığı şiirleri hâlen daha günümüzde anlaşılır bir şekilde okunmaktadır. Dilin yaşayan bir olgu olmasına ve zamanla değişmesine rağmen şiirlerinin aynı şekilde kalmasının sebebi çağdaşlarından farkı ve kendine özgü başarısıdır. Yunus'un evrensel insanlık anlayışı kendini aşmayı, dünyaya açılmayı, herkese iyilik etmeyi, hoş görülme ve sabırlı olmayı öngörür. Şiirlerinde ahlâkî öğütlerini verirken dahi ideal insan arayışı ve anlayışı içindedir. Onun bu anlayışı, hiçbir ayırımda bulunmaksızın tüm insanlığı kapsar. Tasavvuf felsefesini ulusal öğelerle birleştirip, kaynaştırmış, halka mâl etmiştir. Bu yüzden Yunusumuzun Anadolu'da birçok yerde mezarı vardır. Herkes onu kendinde görmüş, kendisine ait hissetmiştir.

Bu çerçevede Halman'ın Türk kültür tarihine önemli hizmetlerinden biri olan Yunus Emre Divanı'ndan seçme şiirlerin İngilizceye çevirisi, hem çeviri bilim çalışmaları hem de Türk tasavvuf

anlayışının sembol isimlerinden biri olan Yunus Emre'nin Batı medeniyete tanıtılması için değerli bir eser olarak nitelendirilebilir. Çalışmada Halman'ın eserinden alınan bir şiir farklı çevirmenler tarafından İngilizceye çevrilerek karşılaştırmalı bir değerlendirmede bulunulmuştur. Değerlendirme yapılırken şiir çevirisi yaklaşımları ve stratejileri dikkate alınmıştır.

Yunus Emre'nin şiirleri ve tasavvuf anlayışı hâlen güncelliğini ve geçerliliğini koruyan kadim öğretiler niteliğindedir. Onun insanları sınıflandırmayan, yargılamayan, farklılıkları zenginlik kabul eden hoşgörü anlayışı şimdilerde bizlere yol göstermeye devam etmektedir. Günümüz insanı yeni bir şeyler arama çabasındayken esasında yaşanan her şeyin eskiden de olduğunu, bütün olayların her devir ve dönemi kapsadığını, eskilerin sadece tozunu alıp yeniden hatırlamak gerektiğine vurgu yapmaktadır. Yapılması gereken onu tekrar okumak, okutmak, hatırd tutmak ve kıymetli öğretilerini tüm insanlığa, insana yaklaşımın bir örneği olarak sunmak olmalıdır.

6. Yunus Emre Şiirinin Farklı Çevirmenlerce Çevirileri

İşidin ey yârenler
Kıymetli nesnedir aşk
Değmelere bitinmez
Hürmetli nesnedir aşk

Dağa düşer kül eyler
Gönüllere yol eyler
Sultanları kul eyler
Hikmetli nesnedir aşk

Kime kim vurdu ok
Gussa ile kaygı yok
Feryad ile âhı çok
Firkatli nesnedir aşk

Denizleri kaynatır
Mevce gelir oynatır
Kayaları söyletir
Kuvvetli nesnedir aşk

Miskin Yunus neylesin
Derdin kime söylesin
Varsın dostu toylasın
Lezzetli nesnedir aşk

Prof. Dr. Talât Sait Halman'ın Çevirisi

Now hear this, lovers, my friends:

Love is a precious thing;
It doesn't grace everyone.
Love is a decorous thing.

It makes ash heaps out of hills,
Into hearts it blazes trails,
Turns sultans into vassals-
Love is a courageous thing.

The man struck by love's arrow
First feels no pain nor sorrow,
But then weeps and screams with woe:
Love is a torturous thing.

It makes the seas rage and boil,
Throws huge waves into turmoil,
And makes rocks speak from the soil:
Love is a vigorous thing.

Mystic Yunus is helpless;
No one fells for his distress.
His feast is the Friend's caress:
Love is a delicious t

Öğr. Gör. Rabia Aksoy Arıkan'ın Çevirisi

Ones you hear me
Love is a precious thing
It cannot deplete of touch
Love is an obeisant thing

It drops to mountain, turns into ashes
It turns into gonuls to the path
It turns into sultans to the slave
Love is an erudite thing

To whom the one arrowed

There is no pity with sorrow
There is more screech with woe
Love is an absenced thing

It burns into the seas
It paddles with the waves
It makes the rocks say
Love is a powerful thing

What can Miskin Yunus do?
To whom get off his chest
Drop in and wind up to Dost

Love is a spiritualised thing

Öğr. Gör. Zeynep Maden'in Çevirisi

Hear me out my dear friends,
Love is to be a precious matter.
Being absolved from us,
Love is a patriarchic matter.

Burning mountains to ashes,
Tying the hearts and souls,
Degrading the mighty ones to slaves,
Love is an erudite matter.

Doesn't matter who harms the other,
No place for grief and dolour,
Too much wail and clamour,
Love is a separation in fine.

Making the sea boil,
And the wave wiggles,
Nay the cliffs babble,
Love is vigorous matter.

What would poor Yunus do?
Who shall he sing his heart out?
He has fellows to host and feast,
Love is a delightful matter.

Arş. Gör. Ezgi Su Dağabak'in Çevirisi

Hear my voice, brethrens
Invaluable, love is
Not destined to every eye
An honor, love is

Mountains get burned down
Hearts wander around till dawn
Makes kings lose their crown
Mysterious, love is

Who shot the arrow, to whom
Worry and sorrow in their tomb
We cry and sigh since the womb
An agony, love is

Dries up the seas and oceans
Fills waves up with emotions
Echoes on the reefs and rocks
So strong, love is

What should poor Yunus do?
Will tell his misery, to who?
Shall feast his friends through
Much luscious, love is.

Arş. Gör. Betül Koçer'in Çevirisi

Hear oh fellows,
A precious thing is love.
No eminent meets it,
A respectable thing is love.

Makes mountain like ash,
Makes paths in hearts,
Makes sultans like serviles,
An erudite thing is love.

Who shoot arrows to whom?
No grief no qualm.
All bawl all curse,
A disruptive thing is love.

Boils the seas,
Moves the waves.
Gives the rocks voice,
A strong thing is love.

What should poor Yunus do?
Who should he say so?

To give feast let him go,

A delicious thing is love.

Yunus Emre şiirleriyle bütün dünyaya hoşgörü ve insanlığa dair ebedi bir mesaj vermeyi amaçlamıştır. İngilizce olarak yapılan bu çeviriler dünyanın farklı kültürlerine, Yunus'un şiirlerindeki ilahî sevgi ve coşkuyu aktarmak için bir araçtır. Yapılan çalışmalar; Yunus'un ruhuna onun özgün anlayışına sadık kalmanın, Yunus'un dünyasına farklı çevirilerle pencere açmanın yanı sıra edebî olarak da Yunus'u gündemde tutmak, daha fazla kitleye onu ulaştırmak hedeflenmiştir. Halman'ın da tüm çeviri eserlerinde vurguladığı gibi her zaman daha iyisine ihtiyaç olacaktır. Ancak yapılan çevirilerde asıl amaç tasavvuf terminolojisini özgün sözleriyle aktarmak, bu değerli söz ve söylemleri asıl anlamlarıyla dünyaya tanıtmaktır. Örneklerde hep açıklandığı gibi hiçbir çeviri asıl anlamı veremez; bu yüzden bu sözleri kendi hâlleriyle kullanmak yerinde bir karar olacaktır. Bu şekilde Yunus'un ruhu yakalanabilecek, dünyaya insanlığın şu an ihtiyaç duyduğu tasavvufî anlayış en doğru şekilde aktarılacaktır.

Yunus'un farklı çevirmenler tarafından yapılan yukarıdaki çevirileri analiz edildiğinde, tasavvuf edebiyatının kendine özgü bir dili olduğu bazı kelime ve kavramların İngilizce karşılığının olmadığı açıkça görülmektedir. Yunus'un şiirlerinin kendine özgü dili ve o dönemdeki Anadolu Türkçesini de dikkate alındığında yapılan çeviri daha da zorlaşmaktadır. Şiirlerinde geçen tasavvufî terimlerden olan Elif(Aleph), Ahi (Ahî), Aşk (Ashk), Çalab (Chalab) Eren, Derviş (Dervish), Dost, Gönül (Gonul), Hak (Haqq), Hoca (Hodja), Misikin, Sultan, Yâren kelimelerinin İngilizce olarak ifade edilmeleri mümkün olmadığından bu kelimeler özgün kullanımlarıyla ele alınmıştır. Burada amaç sadece bu sözcükleri tam karşılığıyla ifade etmek değil bu kelimelerin özgün kullanımlarının uluslararası terminolojiye kazandırılmasıdır. Çünkü bu terimler, İngiliz kültüründe yaşanan durum ve olgular olmadığından bu dilde de karşılığının olmaması son derece doğaldır. Örneğin yoğurt kelimesini ele alırsak Batı dünyasına doğudan kazandırıldığı için "yoghurt" olarak kullanılmaktadır. Ya da "ayran" kelimesi bizim kültürümüze özgü bir içecektir ve Batı kültüründe bilinmemektedir. Yunus Tanrı'yı; Hak, Çalab, Dost, Sevgili isimleriyle ifade etmektedir. Nitekim İngilizcede Tanrı kelimesine karşılık gelen "God" kelimesi, Yunus'un ilahî aşkını anlatmakta son derece yalın kalmaktadır. Yunus'un Tanrı'ya karşı hissettiği derin muhabbet ve aşk, onun taşıdığı yer olarak nitelediği gönül kelimesi İngilizcedeki "heart" kelimesiyle ifadesi son derece sıradan bir anlamı içerecektir. Ya da şiirlerinde sıkça geçen "yâren" ya da "ahî" ifadesi "brother" kelimesi olarak çevrilmemelidir. İşte yapılan bu çalışmayla amaç bu terim ve söylemleri İngilizcede de özgün anlamlarıyla kullanımını sağlamaya yöneliktir. Böylece dünyaya ve insanlığa evrensel mesajlar veren Yunusumuz söylemleriyle de ölümsüzleşmiş olacaktır. Gerek şiirlerinde gerekse yapılan çevirilerde görülen odur ki; çeviride eşdeğerlilik yoktur. Tüm anlatılanların ışığında ortak noktada bütün güzel ilimler, bilgeler, söylemler hep aynı şeyi söyler. Yine Kutsi bir hadiste belirtildiği gibi önemli olan menzile ulaşmaktır; güzergâhlar yolcuya aittir. Yunus'tan asırlar sonra yaptığımız çalışmalarla dünyanın en ücra köşesinde duyurabilirsek, Yunus'un Hakkı anlatan şiirlerindeki sözlerle insanlığın yüreğinde Hakka dair bir kıpırtı oluşturabilirsek en büyük mutluluk bizlerin olacaktır.

Sonuç

Bir metnin, okuyucu veya dinleyici olarak değerlendirildiğinde kişide farklı bakış açıları oluşturması son derece doğaldır. Ancak ilgilenilen metin tasavvufî ve yazarı da bir sûfî ise anlatılanlara daha farklı bir açıdan bakmak gerekmektedir. Ancak bu şekilde söz konusu kişiler ve metinler hakkında daha somut kavramlara ulaşılabilir. Anna Masala'nın da ifade ettiği gibi “*Yunus'u anlamanın iki yolu vardır: İlim yolu ve gönül yolu.*” İlim yolunun ortaya çıkışı görünüşü ile ilgili bir öğrenme olanağı sunarken Yunus'un yazdıkları ise onun ancak gönül yoluyla anlaşılacağı eserlerdir. Bu yüzden onun ne kadar önemli olduğunu bir kez daha belirtmek gerekir.

Aralarında Jorge Borges ve Dennis Tedlock'un da bulunduğu XXI. yüzyıl kuramcıları “*Neden Çeviriyorum?*” sorusunun cevabını ararken cevabını asıl metinde bulmaya çalışırlar. Kaynak ve hedef kültürün ne olduğu, nerede yayınlanacağı, kimin tarafından yayınlanacağı, niçin çevrildiğini irdelerler. Sonuç olarak bütün kuramcıların ortak söylemi, bir dilin diğer bir dille moda mod, aynı, tıpatıp bir çeviri benzerliğinin olamayacağı yönündedir. Aynı metnin farklı kişilerce yapılan çalışmalarında eşdeğerlik olmayacağı konusunda hepsi ortak görüştedir. Nitekim Yunus Emre Şiirinin farklı çevirmenlerce yapılan çevirisi de bu fikrin ispatı niteliğindedir. “*There is no equivalence on translation*” (Çeviride eşdeğerlilik yoktur.) görüşü hâkimdir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2005). *Yunus Emre şiirinin gücü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, B. (2002). *Geçmişten günümüze yazın çevirisi* Ankara: İmge Yayıncılık.
- Arı, S. (2016). *Çeviri ve kültürel semboller*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Bhabha, K.Homi. (2016). *Kültürel konumlanış*. Çev.: Tahir Uluç. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Bullock, M.&W. Jennings, M. (2002). *Walter Benjamin selected writings volume I(1913-1923), The Task of the Translator*. London: Harvard University Press.
- Gürçağlar Tahir, Ş. (2014) *Çevirinin ABC'si*. Ankara: Say Yayıncılık.
- Gölpınarlı, A. (2010). *Yunus Emre Divan ve Risaletü'n-Nushıyye*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (2015). *Yunus Emre*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Halman, T.Sait. (1993). *Yunus Emre selected poems*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kur'an-ı Kerim Meâli*. (2009). 11.Baskı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Köprülü, M.Fuad. (2013). *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Said, W. Edward. (2017). *Şarkiyatçılık Batı'nın şark anlayışları*. Çeviren: Berna Yıldırım. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Milli Kültür Dergisi* .(Ocak 1991, Sayı: 80). Yunus Emre Özel Sayısı. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Okumuş, E. (2013). *13. yüzyıldan 21.yüzyıla Yunus Emre*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Özbay, M.-Tatçı, M.(1991) *Yunus Emre ile ilgili makalelerden seçmeler*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Özçelik, M.(2013). *Bizim Yunus*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Özçelik, M.(2015). *Yunus Emre*, Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Smith, P.(2001). *Kültürel kuram*. İstanbul: Babil Yayınları.
- Tatçı, M. (2015). *Yunus Emre ile Aşk Yolculuğu, Hayatı ve Seçme Şiirleri*. İstanbul: H Yayınları.
- Toklu, O. (2003). *Şiir dili ve çevirisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tosun, M.(2013). *Çeviri eleştirisi kuramı*. İstanbul: Aylak Adam Yayınları.
- I.Ulusal Yunus Emre Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Yunus Emre'yi Anlamaya Doğru*. (2010).Karaman: Karaman Valiliği Kültür Yayınları.
- Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, 7-10 Ekim 1991.(1995) Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Uluslararası Yunus Emre Bildiriler* (2016) Örgün Yayınevi: İstanbul.
- Venuti, L. (2012). *The translation studies reader*. (3rd Ed.) London: Routledge.
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri stratejileri kuram ve uygulama*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yılmaz, F.(2011). *Yunus Emre ve tasavvuf felsefesi*. Ankara: Berikan Yayınevi.